

Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu w Polsce. Narzędzia i instytucje, pod red. M. Bednarskiego, Warszawa 1996, ss. 344.

Zagadnienie bezrobocia w skali całego świata powoduje, że walka z nim, a przynajmniej ograniczanie jego negatywnych następstw, staje się naczelnym zadaniem działania wielu państw, w tym również i Polski. Prezentowana pozycja książkowa pod redakcją M. Bednarskiego jest wynikiem realizacji Projektu Badawczego pt. „Polityka społeczna państwa w okresie przebudowy ustroju i systemu gospodarczego. Priorytety na lata dziewięćdziesiąte” Powyższy projekt zgłosiło Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, sfinansował Komitet Badań Naukowych, a zrealizowali go pracownicy Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. Obok przedstawianych w książce kwestii związanych z prowadzeniem efektywnej polityki rynku pracy, podjęto także problemy walki z ubóstwem przez zabezpieczenie minimalnych dochodów oraz harmonizacji polskiego prawa pracy z normami Unii Europejskiej. Pozycja ta składa się z dwóch części: pierwszej – narzędzia

i drugiej – instytucje i programy, które poprzedza refleksja M. Bednarskiego na temat efektywności narzędzi aktywnego oddziaływania na rynek pracy. Autor podejmuje wnikliwie zagadnienia wartościowania polityki i programów rynku pracy oraz znaczenia narzędzi i instytucji w przeciwdziałaniu zjawisku bezrobocia. Dochodzi od stwierdzeń, że sformalizowane wskaźniki efektywności aktywnych instrumentów przeciwdziałania bezrobociu nie mogą pełnić wiodącej roli w decydowaniu o dystrybucji środków z Funduszu Pracy na rzecz poszczególnych narzędzi. Polityka Funduszu Pracy winna korelować z polityką prowadzoną przez lokalny urząd pracy, uwzględniając zasób środków pozostających do dyspozycji, cechy społeczno-ekonomiczne regionu oraz charakterystykę osób bezrobotnych. Przeprowadzone przez autora badania wskazują na konieczność decentralizacji decyzji dotyczących zagospodarowania środków przeciwdziałania bezrobociu przy jednoczesnym wzmocnieniu nadzoru nad pracą urzędów zatrudnienia.

Część pierwsza – narzędzia – składa się z trzech opracowań, które podejmują zagadnienia: pożyczek dla bezrobotnych i zakładów pracy, szkolenia bezrobotnych oraz efektywności prac interwencyjnych i robót publicznych. Autorzy stwierdzają, że pożyczki są ważnym, lecz jak dotychczas mało poznanym instrumentem aktywizacji zatrudnienia. Przeprowadzone badania wykazały, iż przeciętnym pożyczkobiorcą był najczęściej mężczyzna, który uprzednio uczestniczył w szkoleniu z zakresu małej przedsiębiorczości. W latach 1990-1994 popyt na pożyczki był o wiele większy wśród zakładów pracy, niż możliwości jego zaspokojenia przez środki Funduszu Pracy, co wynikało z ograniczoności środków jakimi dysponował Fundusz.

W zagadnieniu przeprowadzanych szkoleń dla osób bezrobotnych przez wojewódzkie urzędy pracy, stwierdzono między innymi, że konieczną rzeczą jest udoskonalenie współpracy między organami podejmującymi szkolenia na szczeblu wojewódzkim, lokalnym i gminnym. Programy powinny wspomagać całkowitą adaptację bezrobotnych, zwłaszcza długotrwałych, do pracy po zakończonym kursie. Wskazane jest by podczas szkolenia zaangażowane były osoby wysoko wyspecjalizowane w zakresie psychologii, socjologii, prawa i ekonomii.

Prace interwencyjne i roboty publiczne, to formy aktywnego przeciwdziałania bezrobociu w krajach przeżywających kryzysy gospodarcze. Autor tego opracowania stwierdza, że organizacja i właściwe wykorzystanie robót publicznych uzależnione jest od warunków terytorialnych, od administracji miejskiej lub gminnej oraz od możliwości miejscowych firm usługowych. Najważniejszym motywem podejmowania robót publicznych jest chęć pracy i uzyskiwania z niej dochodu większego niż wynosi zasiłek dla bezrobotnych. Masowe roboty publiczne powinny być podstawowym środkiem zaradczym w likwidowaniu zjawiska bezrobocia. Zarówno prace subwencjonowane, jak i roboty publiczne wykazują dużą użyteczność zwłaszcza dla regionu, aktywizują zawodowo bezrobotnych, a przede wszystkim poprawiają sytuację materialną tych ludzi.

Część druga – instytucje i programy – analizuje zagadnienia efektywności rejonowych urzędów pracy, zadań i celów rad zatrudnienia oraz wyboru i zastosowania programów przeciwdziałania bezrobociu. Wnioski z dokonanych badań i ankiet stwierdzają, że rejonowy działający urzędów pracy były zróżnicowane pod względem liczby interesantów, których miały obsłużyć. Zatem i skala działań była uwarunkowana od wielkości regionu i realnych możliwości ofert pracy dla bezrobotnych. Efektywność rejonowych urzędów pracy wynikała również z możliwości finansowych tych organów.

Rady zatrudnienia od samego początku swego istnienia tworzone były jako instytucje o charakterze opiniotwórczo-doradczym dla odpowiednich organów administracji publicznej. Autorzy składają się do twierdzeń, iż rejonowe rady zatrudnienia działają o wiele bardziej efektywnie, niż rady wojewódzkie, ponieważ ich członkowie znają dobrze potrzeby życia społeczności lokalnych. Istotną funkcją rad, która jest faktycznie wykonywana, jest uspołecznianie procesów kontroli nad administracją rynku pracy. Bezpośredni wkład rad w rozwiązywanie problemów rynku pracy jest wszakże niewielki, jednakże autorzy sądzą, iż w sprzyjających warunkach mogą one stanowić dobrą szkołę samorządności.

W zagadnieniu efektywności programów przeciwdziałania zjawisku bezrobocia M. Kabaj stwierdza, że dotychczas prowadzona rządowa polityka nie zahamowała jego gwałtownego wzrostu. Ten model jest nadal kontynuowany, choć zaszły w nim pewne zmiany, które od wielu lat proponowali zwolennicy zintegrowanego modelu. Pewną szansą w zwalczeniu bezrobocia jest program „Strategia dla Polski”, w którym podejście do tego problemu ulega zasadniczej zmianie. Od polityki pasywnej, polegającej głównie na uruchamianiu osłony socjalnej dla bezrobotnych, przechodzi się do polityki aktywnej, której intencją jest pobudzanie procesu tworzenia nowych miejsc pracy. Autor stwierdza, że należy przeznaczyć znaczne środki finansowe na aktywne programy rynku pracy, które winny być dostosowane do realnych potrzeb gospodarki. Programy przeciwdziałania zjawisku bezrobocia winny być tworzone w oparciu o rzetelne analizy i prognozowane według ogólnej wizji zapotrzebowania na określony typ kształcenia.

Prezentowana pozycja pokazuje, że efektywność aktywnych programów przeciwdziałania bezrobociu zależy w pierwszej kolejności od sprawności wykorzystania stosowanych narzędzi, do których zaliczyć należy: roboty publiczne i prace interwencyjne, kształcenie bezrobotnych, udzielanie pożyczek na otwieranie nowych zakładów. Istotną rolę odgrywa również otoczenie instytucjonalne (Urzędy Pracy i Rady zatrudnienia), w którym te narzędzia są stosowane. Wszyscy autorzy poszczególnym opracowań wykazali się dużą znajomością problemu i rzetelnym warsztatem naukowym. Analizy poszczególnych zagadnień są rzeczowe i udokumentowane logicznymi wnioskami. Na uwagę zasługuje również bogato wykorzystana literatura przedmiotu. Z pewnością pozycja ta będzie przydatna dla wszystkich, którzy w sposób praktyczny i teoretyczny zajmują się problemem bezrobocia i formami jego zwalczania.

Jarostaw Koral SDB